

Brf Staren 1 Våra hus och deras historia

Detta dokument är till betydande del baserat på det utlåtande som skrevs av byggnadsantikvarie Kalle Anderberg inför vår fasadrenovering 2022/23.

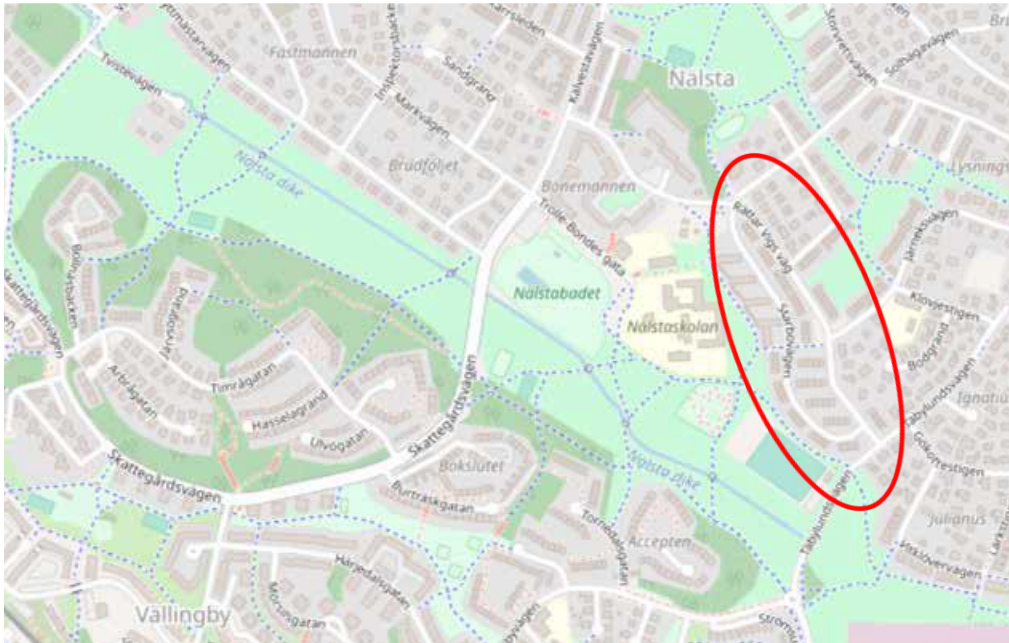
Innehåll

1. Inledning Bakgrund	3
2. Beskrivning av området och byggnaderna	5
3. Arkitekt – Nils Sterner	10
4. Kulturhistoriskt värde	11
5. Renovering av Gråa husen 2022/23	12
6. Husens nutida historia	13

1. Inledning Bakgrund

Detta dokument är framtaget för att ge dig som boende, eller som kanske funderar på att bli en av oss, en liten historik runt vårt område och våra hus.

Brf Starens radhus är belägna på fastigheterna Festen 1, Brudslöjan 1, Arvölet 1 samt Brudhandsken 11 i Stockholms stad och uppfördes åren runt 1959-1962.

Utdrag ur "Sverigekartan" området ligger inom ringen, ca 1 km nordost om Vällingby centrum.

- **Fastighetsuppgifter**

- Fastighetsbeteckning Kvarteren: Festen 1, Brudslöjan 1, Arvölet 1 samt Brudhandsken 11
- Byggår: 1959 - 1962
- Kommun: Stockholms stad
- Län: Stockholms län

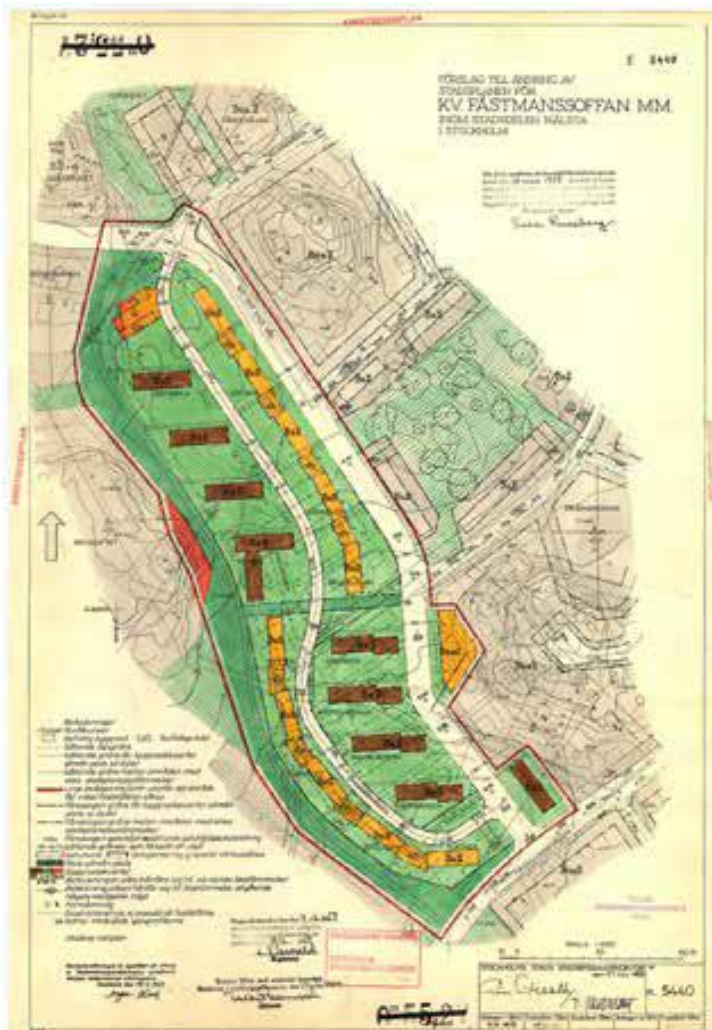
- **Kulturhistorisk inventering/ bevarandeprogram**

Ingen byggnadsinventering eller liknande som berör bebyggelsen har kunnat hittas. Dock finns en inventering från 1981 av den närbelägna Nälsta gård som har anor från 1300-talet och befann sig i ett tämligen lantligt sammanhang fram till mitten av 1950-talet då områdets exploatering tog fart.

- **Gällande detaljplan**

Gällande detaljplan är upprättad 1956 och innehåller inga skydds- eller varsamhetsföreskrifter.

Emellertid är det rimligt att anta att byggnaderna omfattas av generella varsamhetsföreskrifter i Plan och bygglagen. Det är också mycket sannolikt att byggnaderna kommer att uppmärksammas och ges en kulturhistorisk klassning om Stadsmuseets karta utvidgas.

Detaljplanekarta, antagen 1959. Nälsta gård ligger vid områdets norra spets.

2. Beskrivning av området och byggnaderna

Området ligger i anslutning till Nälsta gård som är en slags topografisk och historisk utgångspunkt för platsen. Planen för den nuvarande bebyggelsen upprättades 1958 och syftade till att möjliggöra radhusbebyggelse och bebyggelse med en maxhöjd på 7,5 meter. De aktuella byggnaderna ligger längs Starbovägen och Rättar Vigs väg som med sin svängda form ansluter till den äldre gårdstomten Nälsta gård.

Bebyggelsen består av radhus i två våningar som är placerade dels längdleds dels som lamellhus. Byggnadsvolumerna är placerade i fyra grupper som förhåller sig diagonalt till varandra, vilket får ses som ett enkelt men kreativt sätt att variera bebyggelsens enkla former.

Framsida utmed Starbovägen

De Grå Husen:

Mot gatan består dessa fasader av entrédörrar i fernissat trä och stora glaspartier. I Varje huskropp finns fem lägenheter två av dessa är spegelvända och den yttersta är vänd åt samma håll som den "första" lägenheten. Detta skapar en intressant variation i fasaderna som framförallt syns på gårdssidan. Här finns uteplatser och indragna balkonger på andra våningen. Byggsättet med de spegelvända lägenheterna får också en praktisk förklaring på gårdssidan då det bidrar till att begränsa antalet ytterväggar på Balkongerna.

Byggnaderna är uppförda i två våningar med ett tegeltäckt sadeltak och består av radhuslägenheter i två våningar. Varje radhuslägenhet avgränsas av en vitmålad lisen i fasaden. Byggnadernas lågmälda men starkt eleganta uttryck är viktigt att bevara. Fönster och tak har bytts men byggnadernas övergripande karaktär och kulturhistoriska värde får ändå betraktas som tämligen intakt.

Fasaderna är spritputsade med släta omfattningar runt fönster och hörn samt på gatusidan mellan lägenheterna.

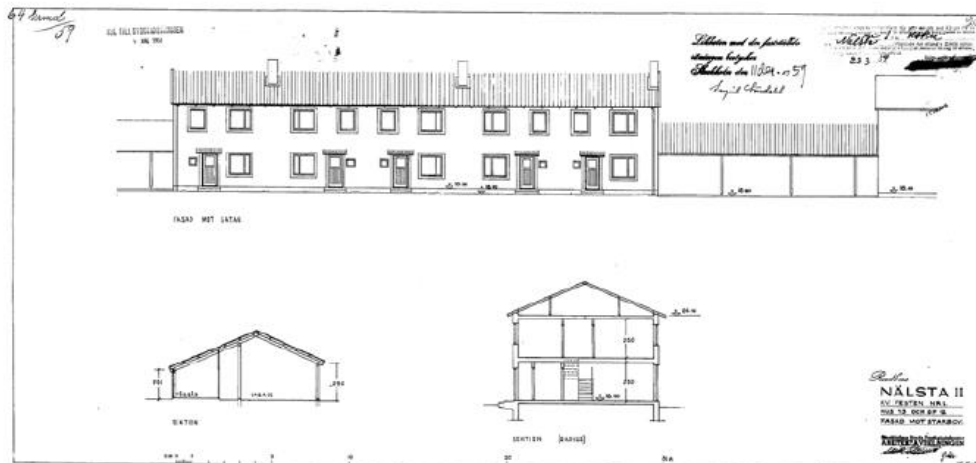
Den hantverksbetonade spritputsen och den diskreta färgskalan som kontrasterar mot de pedantiskt välunderhållna entrédörrarna är komponenter som bidrar till karaktären. Radhuskaraktären med de repetitiva fasadmotiven likaså. Bland enstaka komponenter kan ytterbelysningen och balkongernas utförande nämnas. Garagen mellan byggnadskropparna är uppförda i trä med stolpverk. I garagens bakre del ligger förråd.

De grå byggnadernas gårdsfasader. Notera de indragna balkongerna

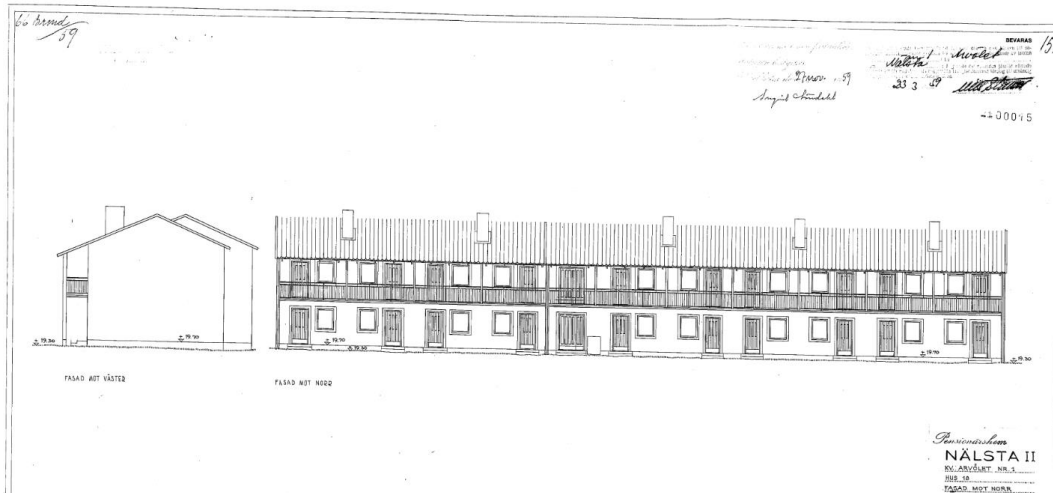
Gråa byggnadernas entréside

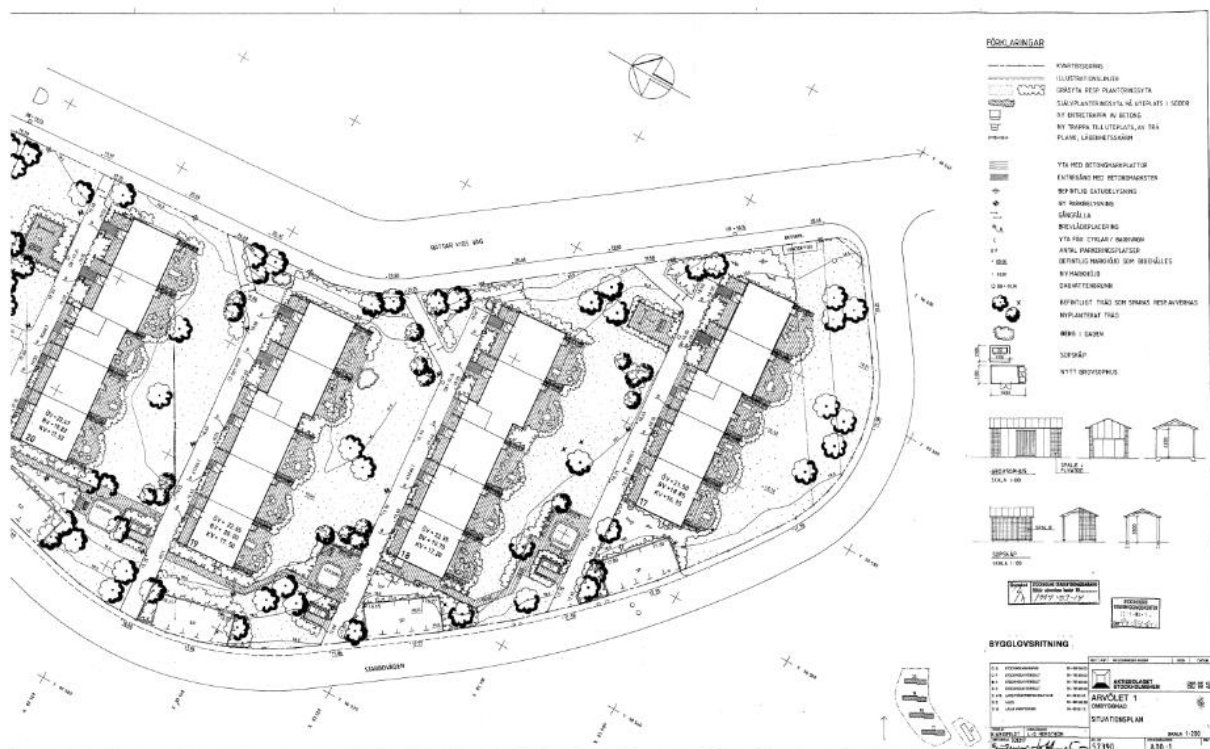
Ritning Gråa husens entréside

De Gula Husen:

De Gula husen uppfördes runt 1962 och då ursprungligen som lägenhetshus med loftgångar i två plan. Husen bestod till större delen av 1-rums lägenheter och några 2-rums avsedda för "pensionärsboende". Med åren när de boende blev äldre ansågs lägenheterna allt sämre anpassade för de boende bland annat då det saknades hiss. Funktionen som pensionärsboende upphörde därför i mitten av 1980-talet och lägenheterna användes därefter för korttidsboende tills de runt 1995 byggdes om till tvåplans radhus.

Ursprunglig ritning Gula husen mot entrésida

Områdesritning vid ombyggnaden 1994/95 Gula husen

Entrédörrarna är vita medan de gamla trapphusdörrarna är i fernissat trä. De gamla loftgångarna har byggts om till balkonger medan de gamla trapphusen numer enbart används som entré till källarplanen.

Baksidan Gula husen

Gula husen där entrésidornas loftgångar syns till vänster

3. Arkitekt – Nils Sterner

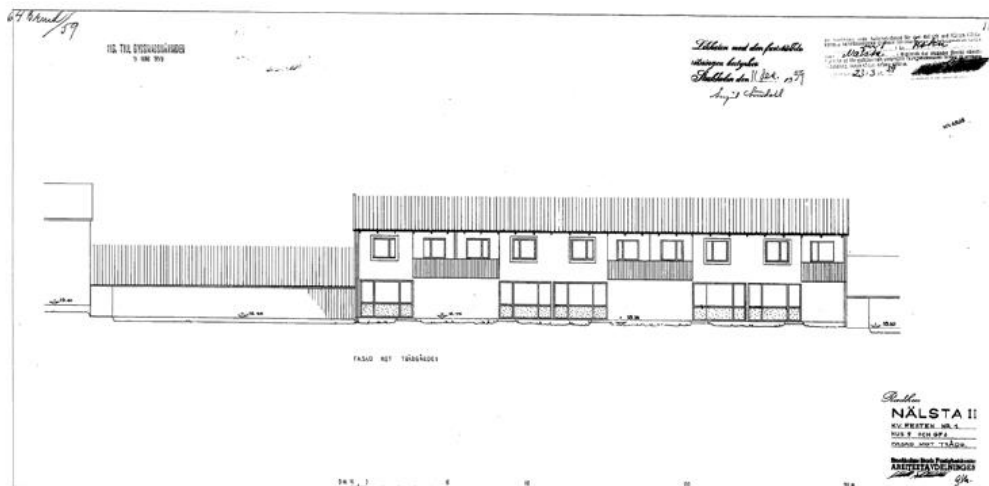
Byggnaderna är ritade av **Nils Sterner**, 1904-1990, som fick sin utbildning till arkitekt vid Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm under åren 1925 till 1929 samt vid Konsthögskolan mellan 1931 och 1933. Han utsågs till stadsarkitekt i Sundbybergs stad (1935-1945) och mellan 1945 och 1966 var han chefsarkitekt vid Stockholms fastighetskontor.

Till hans tidiga arbeten räknas stadsplan för Sundbybergs stad (1941) och ålderdomshemmet Östergården också i Sundbyberg (1951).

Som chefsarkitekt för Stockholms fastighetskontor stod han bland annat för Västertorps centrum, Bagarmossens centrum och radhusområdet Skönstaholm i Hökarängen. Nya polishuset mot Kungsholmsgatan skapade han åren 1954-1959 (tillsammans med N.Å. Carlberg) och 1962-1966 ritade han Tekniska nämndhusets stora tegelkomplex vid Fleminggatan i Stockholm (tillsammans med Carl-Olof Deurell). År 1962 färdigställdes vattentornet Högdalsreservoaren i Fagersjö efter Sterners ritningar

Han deltog även som arkitekt i restaureringen av en lång rad av staden ägda historiska byggnader bland annat Sturehov, Åkeshovs slott (1958), Hässelby slott (1961-1963), Örby slott (1974-75) samt Ulvsunda slott.

Nils Sterner var anhängare av småskalig bebyggelse i Stockholms nya ytterområden. Han trodde varken på höghus eller på "förortsområden av amerikansk modell med enbart enfamiljshus". Han förespråkade en måttlig bebyggelse med flerfamiljshus i två, någon gång tre våningar omgivna av enfamiljshus och radhus. Det, menade han, skulle skapa en hälsosam, vänlig miljö som skulle främja familjesammanhållningen.

Ovan, Fasadritning av "Festen 1" nedan Ritning av gårdsfasad "Festen 1" Ritningen signerad Nils Sterner

4. Kulturhistoriskt värde

Byggnaderna får ses som ett väl genomfört exempel på radhusbebyggelse från brytningen 1950-60-tal. Byggnaderna kan förmodligen inte sägas vara exceptionellt ovanliga utan liknande exempel finns på olika ställen i Stockholm, exempelvis på Lidingö.

Byggnaderna är ganska lågmälda med starkt eleganta uttryck och har främst arkitektoniska kopplingar till den period som brukar omnämnas som "Nyrealism". Fönster och tak har bytts men byggnadernas övergripande karaktär och kulturhistoriska värde får ändå betraktas som tämligen intakt. Den hantverksbetonade spritputsen och den diskreta färgskalan som kontrasterar mot de pedantiskt välunderhållna entrédörrarna är komponenter som bidrar till karaktären. Radhuskaraktären med de repetitiva fasadmotiven likaså. Bland enstaka komponenter kan ytterbelysningen och balkongernas utförande nämnas.

Nyrealismen kan förklaras som ett slags efterspel till funkisen där man återgick till mer traditionella former och material som sadeltak och spritputsade fasader. Byggnaderna förmedlar en berättelse om förorternas framväxt innan miljonprogrammet. De förmedlar en gedigen och elegant karaktär som vittnar om ett stort kvalitetstänkande. Byggnadernas koppling till arkitekten Nils Sterner får anses vara ett förstärkande motiv i den kulturhistoriska bedömningen.

De grå husen sett från Starbovägen

De gula husen sett från framsidan.

5. Renovering av Gråa husen 2022/23

Under åren 2022 och 2023 renoverades fasader och andra yttre delar av de gråa husen.

Fasaderna reparerades genom så kallad rotrenovering vilket här innebär att den gamla putsen behölls och fästes mekaniskt vid fasaderna därefter lades ett nytt lager puts ovanpå. Gavlarna tilläggisolerades och ny puts lades.

Den nya putsen är av samma typ som den tidigare, dvs så kallad Spritputs med rundad spritsten som påförts för hand. Balkongernas tätskikt har förnyats och räcken bytts ut därutöver har entrétrapporna, som var slitna, bytts ut men utformats i originalstil. Garagen har åtgärdats genom att stolpar bytts ut och eterniten pga Asbest ersatts med moderna fibercementplattor med likartat utseende.

Flygbild över Staren 1 och närmaste omgivning

6. Husens nutida historia

Husen byggdes och förvaltades ursprungligen av det kommunala bostadsbolaget Stockholmshem. År 2008 gavs möjlighet att ombilda till bostadsrätter och den nybildade bostadsrättsföreningen Staren 1 köpte då de fyra fastigheterna för 133 mkr. De grå husen hade 1960-tals standard med ett eftersatt underhåll och Stockholmshem planerade med stor sannolikhet en totalrenovering liknande den som gjordes av de gula husen 1995. Genom ombildningen till bostadsrätter gavs husen möjlighet att behålla det kulturhistoriska värdet och de boende fick också möjlighet att bo kvar i sina bostäder.

Bostadsrättsföreningen har sedan övertagandet av fastigheterna arbetat med att stegvis åtgärda det eftersatta underhållet och samtidigt haft ett betydande fokus på att minska energiförbrukningen.

De större underhållsåtgärder som utförts på de grå husen, förutom fasadrenovering, är omläggning av tak, uppgradering av elstammar och installation av fönsterkassetter med isolerglas.

För de gula husen har behovet av underhållsåtgärder inte varit lika stort, då de som nämnts byggdes om 1995. Delar av betongkonstruktionen, som är från husens uppförande på 1960-talet, har dock krävt och kommer att kräva vidare underhåll. Balkongerna har därför renoverats och nytt tätskikt har påförts.

Bostadsrättsföreningen har haft och har fortsatt stort fokus på minskad energiförbrukning. En viktig del i detta arbete består i den bergvärmeanläggning, med 29 stycken borrhål, som installerades 2016. 2019 installerades som en ytterligare åtgärd en solcellsanläggning för att öka självförsörjningsgraden av el till bergvärmedriften. Ett flertal andra åtgärder såsom tilläggsisolering av vindar och gavlar har också bidragit till minskad energiförbrukning.